

ושננתם

בשבילי האורות של תורות
הנגלה והנסתר המשולבים

אליהו רוזמרין. ירושלים עיה"ק תובב"א

ערב שבת קודש פרשת ויחי חזק תשפ"ד

מאמר הדיבור ככלי המחבר בין הטבע ליוצר הטבע

מושגים שנידונו במאמר זה

1. מהות הדיבור.
2. שני סוגי שפה. מתארת. ויוצרת.
3. מעלות לשון הקודש, וסודותיה.
4. הדיבור, מותר האדם מן הבהמה.
5. דברי הראשונים, במהות לשון הקודש.
6. מצוות הנאמרים, דווקא בלשון קודש.
7. ספרים נכתבים בכל לשון.
8. הקורא ולא השמיע לאוזנו.
9. קריאת שמע בכל לשון.
10. תורה ניתנה בכל לשון.
11. הרהור כדיבור.
12. הדיבור בנדרים ושבועות. תרומות ומעשרות. קידושין וגיטין. וקנינים.
13. דיבור בגלות. וגאולתו. וחג הפסח.
14. עשרה מאמרות. עשרה מכות. עשרת הדברות.
15. דיבור ספירת המלכות. פה דאדם קדמון. לעומת אורות אח"ף.
16. נעוץ סופן בתחילתן. מלכות דעתיק.
17. פרעה עורף. ומשה ערל שפתיים.
18. יעקב מוסר לבניו סוד קריאת שמע, ולשון הקודש.
19. מחלוקת יוסף ואחיו. כגלות הדיבור.
20. שלימות ההתגלות במעמד הר סיני.
21. כוח העצום שבפה. וקריאת שמע.

א. שני רבדים. בדיבור ובשפה:

הדיבור הוא יתרונו הברור, של האדם לעומת החי. בדיבור האדם מבטא את עולמו הפנימי לחוץ, ומסוגל לשתף אחרים, במחשבות, ותחושות. והוא הכלי העיקרי שבו האדם מתקשר עם סביבתו. הדיבור ניתן באדם כבר מגיל צעיר מאוד, ונראה כאילו הדיבור מוטבע באדם באופן מלכותי. תהליך הדיבור נוצר במוח, והם מתורגמים

לאותות עצביים, שמפעילים את מיתרי הקול. הדיבור מורכב, מקולות הנוצרים במיתרי הקול, הנמצאים בקופסית הקול שבגרון.

הדיבור תופס מקום חשוב ונכבד ביהדות. החל מלימוד התורה. והתפילה. שמתקיימות באמצעות הדיבור. שבועות ונדרים. גיטין וקידושין. תרומות ומעשרות. קניינים. ועד לרמה גבוהה של דיבור נקי. קדושת השפה. במשנתם של חכמינו ז"ל.

בכדי לעמוד על עומק דברי חכמינו במהות הדיבור וסגולותיו, עלינו להביט פנימה לעומק התובנות של השפה האנושית. **השפה** ניתנת לשני תיאורים, הפוכים ומנוגדים זו לזו. **א. שפה מתארת. ב. שפה יוצרת. שפה מתארת:** שפה שבאה לתאר את ההווי הפנימי של האדם. מהפנים לחוץ. **שפה יוצרת:** שפה שבאה לתאר לאדם את ההווי החיצוני של העולם. מהחוץ לפנים¹.

נבאר את הדברים. כדוגמא, נשתמש במילה **עץ**. בשימוש המילה עץ, ישנם שני תפקידים שונים בשפה:

א. תיאור חוויה פנימית. כאשר אדם רוצה לבטא צמח גבוה ואיתן שגודל מן האדמה, הוא מתבטא באמצעות המילה **עץ**. בכך יכול אדם אחר להבין, שכוונת האומר לצמח הגבוה והאיתן שמכונה **עץ**. הגישה שבהבנה זו: רואה את השכל האנושי, כמכיר בצמח הגבוה והאיתן ללא כל שפה. בעצם הראייה האנושית כבר קיים **ראיית עץ**. האדם בעולמו הפנימי חווה בתודעה שלו חוויה של **עץ, ללא שפה, או דיבור**. השפה היא אמצעי הביטוי לתקשורת אנושית. כאשר אדם רוצה לתאר לרעהו את הצמח המדובר, הוא מבטא זאת באמצעות המילה **עץ**. זו היא **שפה מתארת**.

ב. תיאור חוויה חיצונית. המילה **עץ**, היא זאת שנותנת לאדם את היכולת לחוות את העולם באמצעות חמשת החושים. אדם ללא שפה, חווה את העולם באופן שאינה ניתן לתיאור ולהסבר. חוויה מופשטת, שונה מהתפיסה שאנו מורגלים לחשוב על העולם. השפה מעצבת את התודעה. **עץ** מנגישה לאדם, את היכולת להרכיב יחד את הנתונים של הצמח הגבוה והאיתן למילה מגובשת עץ. חווית היקום של תינוק, או מי שאין לו יכולת דיבור, שונה מהחוויה של מי שמתקשר בשפה. זו היא **שפה יוצרת**.

נחדד את הדברים: שני השפות אינם מנוגדים. אלא שני שלבים בשפה. כאשר אדם נחשף בעיניו לאובייקט. בתחילה הוא חווה חוויה **פנימית אישית מנקודת ראייה שלו**. הזווית האישית, היא פרשנות אישית. חוויה אישית. מבט אישי. ואינה משותפת לכל האנשים בשווה. נקודת החוויה האישית, מוקדמת לשפה. ולא תמיד ניתן לתאר אותה באמצעות שפה. אדם שירצה לשתף את זולתו בחוייתו, ישתמש בשפה. זו היא שלב **השפה המתארת**.

בשלב השני: השפה, מעצבת את התודעה של הצופה. האובייקט כפי שהוא נתפס בשפתם של בעלי שפה. נותנת פרשנות לאדם הצופה, **לראות את האובייקט באמצעות השפה**. לדוגמא: אדם הצופה **בעץ**. צופה בה, בשני שלבים. תחילה הוא חווה את הצמח העבה והאיתן בחוויה אישית. לאחר מכן הוא חווה את הצמח באמצעות המילה **עץ**,

6

¹ יסודות הדברים הבאים, מתורתו של אדמו"ר הזקן. רבי נחמן מברסלב. רבי צדוק. ראה: דיבור ואמונה של הרב רוזנברג. ונהלך ברגש עמוד 368 והלאה. שהלכו בעיקר בדרכו של אדמו"ר הזקן. כאמור בכל ספרי הקבלה והחסידות הלכו בדרך זו. וניתן להאריך בזה עוד הרבה מעבר למה שבארנו בפנים.

כפי שהוא נתפס בעיני בעלי השפה. כאשר אדם יתבונן בצפייתו בעץ. ימצא הבדל בין ההתבוננות העצמאית שלו, שיכולה להתפרש בהרבה מאוד גוונים. לעומת ההתבוננות הקולקטיבית שלו, דרך המשמעות של המילה עץ.

קיים יתרון לכל אחד משני השפות. **בשפה המתארת:** האדם חווה את העולם, בתובנה רחבה. עמוקה. וציורית. אך מופשטת. הסיבה לכך: דווקא משום שחוויה זו אינה מוגבלת בדיבור, הרי שחוויה זו מופשטת. ולא מוחשית דיה בתודעה של האדם. אף שהאדם ינסה להביע את חווייתו באמצעות שפה. הרי שרוב החוויה האישית שלו, תישאר מחוץ לשפה. ובכך גם מחוץ לתודעה שלו.

בשפה היוצרת: האדם חווה את העולם בתובנה צרה. שטחית. נקודתית. אך מוחשית. הסיבה לכך: הדיבור והשפה, מצמצמים את החוויה למוחשית. ונלקטת בתודעת האדם. השימוש הקולקטיבי במילה מסוימת. מעצבת מחדש את האובייקט. ומחברת את התודעה והאובייקט לצפייה אחדותית.²

קיצור: שני רבדים יש בשפה. **שפה מתארת. שפה יוצרת. שפה מתארת:** משתמשת בשפה, כדי לתאר חוויה אישית של הצופה. **שפה יוצרת:** משתמשת בשפה, כדי לעצב הבנה קולקטיבית לתודעת הצופה.

לדוגמא: אדם הצופה בעץ. חווה שני שלבים של צפייה. **תחילה** היא חווה גזע עבה ואיתן. בצבעים שונים. חווייתו זו האישית, רחבה ועמוקה וציורית. אך מופשטת. חוויה זו אינה באה לביטוי בהיגוי המילה עץ. **בשלב שני** הוא חווה עץ. שפירושה בשפה הקולקטיבית גזע איתן ועבה. עם תובנות מסדורות וקבועות בתודעה האנושית.

בשפה המתארת: החוויה רחבה ועמוקה. אך דווקא משום כך: מופשטת, ולא אחדותית עם הצופה. **בשפה היוצרת:** החוויה ממוקדת. נקודתית. שטחית. אך דווקא משום כך: מוחשית, ואחדותית עם צופה.

ב. לשון הקודש. ייחודיותה וקדושתה:

רבותינו זיכרונם לברכה. הפליגו מאוד, במעלת לשון הקודש³. עד שאמרו **בלשון הקודש נברא העולם**⁴. והוא לשונם של יחידו של עולם⁵, ומלאכי השרת⁶. בזוהר הקדוש לשון הקודש מופלגת **בכל הסודות שבעולם**⁷. ובאותיותיה גנוזים כל כוחות היקום. ובאמצעותה ניתן לבורא עולמות. ולצפות במה שהיה הווה ויהיה. כ"ב אותיות לשון הקודש. צורותיהם. ודרך הגייתם. הם שרשי כל המציאות כולה. והמפתח העיקרי לעולם הסוד. ביטוי לעומקה של אותיות לשון הקודש, נמצא **בספר יצירה**. המיוחס

6

² תיאור הדברים בזוית נוספת. כאשר אדם עומד מול היער, הוא אינו רואה עצים. עצמים רבים. או צמחים רבים. רק כאשר עולה בתודעה שלו המילה עץ. נוצר אצלו הבדלה בין עץ כזה או אחר. זאת אומרת שרק בעקבות המילה והשפה עץ. נוצר הבדלה בתודעה של הצופה. בין צמח כזה או אחר. ההתבוננות בבריאה ללא שפה, מותירה את האדם בווהה. רק השפה יוצרת לאדם יש מאין.

³ ראה בהרחבה: **ספר טיב לשון הקודש** עמוד ט והלאה. מדברי רבותינו: חז"ל. ראשונים. אחרונים. ועוד רבים מספרי המלקטים.

⁴ בראשית רבה יח ד.

⁵ תלמוד ירושלמי מגילה א ט.

⁶ תלמוד בבלי חגיגה דף טז.

⁷ ראה ליקוט: בספר **טיב לשון הקודש** שם.

לאברהם אבינו ע"ה. וחלקים שלמים מספר הכוזרי, עוסקים ברוממות לשון הקודש על שאר שפות⁸.

התנא רבי מאיר משבח את קבוע בארץ ישראל, ומדבר בלשון הקודש. שמובטח לו, שהוא בן עולם הבא⁹. חכמינו מזרזים את האב, ללמד את בנו לשון הקודש: כשהתינוק מתחיל לדבר, אביו מדבר עמו בלשון הקודש, ומלמדו תורה. ואם אין מדבר עמו בלשון קודש, ואינו מלמדו תורה, ראוי לו כאילו קוברו¹⁰. במקורות נוספים חכמינו מהללים את לשון הקודש, כשפת העברים, וכלשון שיש בה קדושה ורוממות. ואף משבחים את עם ישראל, שלא שכח את לשונו, בגלותו בין אומות העולם¹¹.

היחידיות והקדושה שיש בלשון הקודש, בא לידי ביטוי דווקא בשפה היוצרת. שפה זו שבנויה מאותיות מקודשים. ודרכי ביטוי טהורים. מעצבת תודעה מקודשת וטהורה לאדם הדובר בלשון הקודש. בשימוש לשון הקודש, הדובר רוכש חוויה רוחנית ונקייה. השפה יוצרת בתודעתו, תובנות. חוויות. פרשנויות. ברוח היהדות והתורה.

לעומת זאת השפה המתארת: אינה יוצרת לאדם תודעה שונה. ולכך בשימוש השפה לתאר חוויה אישית, אין יתרון גדול ללשון הקודש מעל גבי שאר לשונות. שכן נקודת מבט אישית, אינה בהכרח מבט קדוש וטהור. אמנם גם בשפה המתארת. עדיין מעלתה של לשון הקודש. בכך שהיא שפה נקייה ושמורה במשך הדורות. ובעצם כך, היא נהפכת לשפה מקודשת.

ביתר עומק: אותיות לשון הקודש נקראים בתורת הסוד אבנים. לפי שהם אבני בנין, שבהם נבנים כל יסודות הרוחניים והפיזיים ביקום. ניקח כמשל את המילה כוס. לפי ההבנה הפנימית, הרי שהמציאות שנגלה לעינינו בצורת כוס, נברא, ומתקיים, באמצעות שלושת האותיות כ' ו' ס'. בספרי המקובלים מציירים את האות כ' שיוצר ממד קבלה

6

⁸ ראה: מאמרו של הרב יונתן גרוסמן. שנה בשנה תש"ס. עמוד 369 והלאה. שליקט וסידר את כל משנת רבי צדוק בסוגיא זו.

נושא השפה האנושית. ראוי היה לתיאור מורחב יותר. אך מפני אריכות המאמר. נציין בקצרה: החוקרים מאז חכמי יון, מציעים הסברים ופרשנויות שונות. מהיכן נוצר הדיבור השפה והכתב. במשך הדורות ענין זה מעסיק, פילוסופים היסטוריונים ובלשנים רבים. גם בזמנינו כיום, מתחדשים תאוריות שונות במקורות השפה האנושית. מאז שחכמי יון ניסו לטעון שהשפה היא חיקוי של קולות. ואין בה שום מהות עמוקה יותר. ועד ימינו אנו שרבים הכירו שהשפה עמוקה ופנימית יותר. נכון להיום. לא קיים הסבר מקובל ומניח את הדעת, שיצליח להסביר ולהכליל את כל הסבוכות והסתירות, סביב מהות השפה האנושית. מהיכן באה. ולאן הולכת.

הבנת השפה כפי שחכמינו מציגים אותה. מסבירה את השפה בדפוס חשיבה רוחנית ועמוקה. כך שאין צורך להסבירה בדפוס חשיבה מדעיים.

רק נציין. שאחד מגדולי הפילוסופים של גרמניה לפני מאתיים חמישים שנה גוטפריד הרדר. העריץ בכתביו מאוד את לשון העברי. אשר מתאים במדויק למבנה הלוגי של העולם. וזה מהוה ראייה לקדמות השפה הזאת בראשית בריאת האנושות.

ראה בקצרה: טיב לשון הקודש עמוד מא והלאה. רבי יעקב רוזנברג במאמרו הבסיס ללשון עברית. ⁹ ספרי דברים האזינו פרשה לג. תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק א הלכה ג. תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק ג הלכה ט.

¹⁰ ספרי דברים פרשת עקב פרשה מו. ראה גם: ספרי זוטא פרק טו. תוספתא חגיגה פרק א הלכה ב. ¹¹ ראה: ויקרא רבה אמור פרשה לב: על ידי שלא שינו את לשונם. להלן כתיב ויבא הפליט ויגד לאברם העברי [בראשית יד יג], וכאן כתיב ויאמרו א-להי העברים נקרא עלינו [שמות ה ג]. וכתיב כי פי המדבר אליכם [בראשית מה יב], בלשון הקודש.

על אף שבמאמר להלן נציין, שלא כולם מסכימים שהכוונה ללשון הקודש. בכל זאת כוונת חכמינו לשפה שמורה ומוקדשת. שהיא שווה בקדושתה ללשון הקודש. וראה עוד להלן.

של כלי, המיועד לקבלת תוכן שיכנס בתוכו. האות ו' יוצר ממד עומק של כוס. האות ס' יוצר ממד היקף של כוס¹².

לכך, רק באמצעות האותיות. וצירוף המילה כוס. נוצר הכוס פיזית יש מאין. קיום הכוס לאורך זמן, גם הוא נעשה, באמצעות שלושת האותיות, שיוצרים ממדים שונים של כוס. זו הבנה עמוקה של השפה היוצרת. כיון שהשפה, משמעותה היגוי האותיות של אבני הבנין. שהם יוצרים את הכוס בממד פיזי. וגם יוצרים תודעה בעיני הצופה באמצעות המילה כוס. הרי שלפי תורת הקבלה. שפה יוצרת משמעותה כפשוטה. יוצרת יש מאין.

מערת אדם הצופה בכוס. התודעה שלו אינה מחוברת לכוס. עד שהוא חווה את שני ממדי הכוס. המופשט. והמוחש. כלומר: קליטת האובייקט בחמשת החושים, נעשה בשני שלבים. בשני חוויות. בשני ממדים. הסיבה לכך: לפי שגם הכוס עצמו, נוצר יש מאין, בשני שלבים. **שלב הראשון:** ממד המופשט של אותיות כ' ו' ס'. צורת האותיות. גודלם. בשלב זה עדיין לא הושלמו כל ממדי הכוס להיווצר. זה שלב שהכוס קיים רק **בשפה המתארת.** האדם מסוגל לתאר את הכוס ברובד רעיוני, לא מוחשי. **שלב שני:** ממד המוחשי של כ' ו' ס'. צורת האותיות. גודלם. והנראות הפיזית שלהם. בשלב זה הכוס משתלם בכל ממדיו. כך גם האדם בתודעתו מתחבר לפיזיות ולמוחשיות. אז הוא משתלם גם **בשפה היוצרת.** כיון שרק אחרי שהשפה מושלמת ומוחשית. האדם מסוגל להבין אותה על בוריה, בתודעה שלו.

באם כן, התגלות ממד הקדושה במוחש, נעשה דווקא בממד של **השפה היוצרת.** שכן ממד **השפה המתארת.** מתארת את הקדושה, בממד מופשט ולא מוחש. חכמינו מפליגים במעלתה של לשון הקודש **כשפה יוצרת.** שהיא זאת שיש בכוחה לגלות בממד פיזי, את הקדושה והממד הרוחני, בממדים פיזיים¹³.

כאשר חכמינו מפליגים את מעלת האדם **כמדבר**¹⁴. ומביעים בכך את התחושה האנושית של **מותר האדם מן הבהמה.** עיקר היתרון ניכר **בשפה היוצרת,** לעומת השפה המתארת. הסיבה לכך: **השפה המתארת,** באה להביע את התחושה הפנימית של האדם. כשאדם רוצה להביע את תחושתו הוא מביע זאת באמצעות פיו. תהליך זה, מתבצע גם אצל בעלי החיים, שכאשר רוצים לבטא תחושה הם מביעים זאת באמצעות פיהם. על אף שהאדם מביע אותיות, והבהמות בצלילים. עדיין אין כאן עליונות טוטאלית של

6

¹² ראה: **רבי יעקב גגנהיים סוד אותיות לשון הקודש.** שהמציא מכשיר אלקטרוני מדעי. שיש לה יכולת לזהות את תנודות הפיזיקאליות, שנעשים באוויר בזמן הדיבור. המכשיר מראה. שכאשר אדם הוגה את אחד האותיות בלשון הקודש. נוצר באוויר צורה של האות כפי ההיגוי שלהם בלשון הקודש. כגון: אומר כ'. מצטייר באוויר צורה של האות כ'.

בכך כמובן יש הבנה חדשה במהות של **רואים את הקולות.** וענין זה בעומק יתר. נבאר בעזרת השם במאמר **הכתב והמכתב.**

ראה עוד: מאמרו של הרב יונתן גרוסמן. הערה 8.

¹³ מן הראוי להוסיף כאן ולבאר את יסודות **הכתב העברי.** ולהאיר באור חדש, את המושגים **כתב עברי ולשון הקודש. תרגום. וכל צורות האותיות.** המבוארים בתלמוד בבלי מסכת סנהדרין [דף כא:] **בתחילה ניתנה תורה לישראל, בכתב עברי ולשון הקודש. חזרה וניתנה להם בימי עזרא, בכתב אשורית ולשון ארמי. ביררו להן לישראל, כתב אשורית ולשון הקודש. והניחו להדיוטות, כתב עברית ולשון ארמי.** אולם כיון שכבר הארכנו במאמר זה. נבאר מושגים אלו, בעזרת השם. במאמר **הכתב והמכתב.**

¹⁴ **מדרש תנחומא אמור פרשה טו.** ועוד הרבה.

מותר האדם. וכפי שאכן יש מחכמי אומות העולם, שנוטים להסביר את השפה האנושית כמקבילה לתקשורת הבהמית¹⁵.

בתורתם של חכמינו הקדושים. מותר האדם ניכר דווקא **בשפה היוצרת**. כלומר: בשפה שמתרגמת לאדם את הבריאה, ומתווכת בין הבריאה לשכל האנושי. האדם מתקשר ומשתלב עם הטבע. **שפה זו היא שפתם של בני אדם משכילים.** שכן אינם באים לתאר תחושה פנימית אישית. אלא משמשים את האדם לעצב את התודעה. ולפי תורת הסוד. מקנים לאדם יכולת אלוקית. בריאת עצמים. **ושליטה טוטאלית על מערכות בראשית¹⁶.**

6—¹⁵ ראה הערה 8 ובמקבילות.

¹⁶ במאמר **לשון הקודש - הלכה ומשמעות.** יש תוספת דברים השייכים לעינינו. להלן **תמצית המאמר.** רבותינו התנאים נחלקים במספר מקומות: האם **העולם נברא בלשון הקודש.** כמו כן נחלקו: האם **אברהם אבינו דיבר בלשון הקודש** [פירוש השיטות. במאמרים שצינו בסוף הערה זו]. רבותינו הראשונים אף הם, נחלקים במהות לשון הקודש. האם היא קדושה **מעצם טבעה.** או התקדשה **בעקבות השימוש בה כשפה.**

רבותינו הראשונים - החלק המחשבת:

שיטת הכוזרי: לשון הקודש, היא לשון אלוהית. **שנתנה לאדם הראשון בנבואה.** ובלשון הזה ניתנה תורה. ובה התנבאו כל הנביאים. **והיא לשון על טבעית.** שבה יש קשר בין המילה למה שהיא מסמלת. כי האותיות מורים על מהות הבריאה. ורק היא לשון בעצם, בשונה משאר לשונות. שכן רק באמצעותה נברא העולם, ויש בה תיאום בין המילים למציאות. ונקראת לשון הקודש, לפי שבאמצעותה הקדושה מתגלה בעולם, והיא עצמה קדושה בעצם.

שיטת הרמב"ן: לשון הקודש היא לשון בני אדם. אלא **שהתקדשה לשון זו, מפני שבה דיברו אבותינו,** ובה הסכימו לדבר בדברי תורה. ואף שאין הכרח בין המילה למה שהיא מסמלת. השפה קדושה בעצם השימוש בה לדברים שבקדושה. ונקראת לשון הקודש, **לפי שהנביאים התנבאו בלשון זה.** והרבה גופי תורה תלויים בלשון הזה.

שיטת הרמב"ם: לשון הקודש, היא השפה שבה הסכימו אבותינו לדבר. **לשון הקודש היא שפה הסכמית של בני האדם כדי לפתח תקשורת, ולא שיש בה כוח אלוהי.** לשון קודש שווה לכל הלשונות, בכך שאין קשר בין המילה למה שהיא מסמלת. ונקראת לשון הקודש, לפי שאבותינו ביררו שפה זו שלא יתערבו בה מילים מגונות. ושפה זו מקודשת לא מצד עצמה, אלא מצד ההנהגה שהרגילו ישראל להשתמש בה לכתבי הקודש.

לפי מה שבארנו במאמרנו. נוכל לפרש את הבדלי הגישות במעמדה של לשון הקודש. מבחינת חשיבות. ומבחינה היסטורית. במבט השפה **כשפה יוצרת:** לשון הקודש היא השפה היוצרת. היא השפה שיש תיאום בין המסמן למסומן. **כשיטת הכוזרי.**

במבט השפה **כשפה מתארת:** לשון הקודש היא שפה הסכמית. שאין בה כוח עליון מופשט. עדיין נוכל לומר שיש בה קדושה בגלל **עצם השימוש בה לדברי קדושה.** וכך סבר **הרמב"ן.** ואף נוכל לומר שאין בה כל קדושה. אלא שנקראת קדושה מחמת נקיות השפה. **כשיטת הרמב"ם.**

נוכל להציע. שכוונת רבותינו התנאים: שאמרו שהעולם נברא באמצעות לשון הקודש. כמו כן, שאברהם אבינו דיבר בלשון הקודש. הכוונה **לשפה היוצרת.** כלומר: כפי שהסברנו, השפה היוצרת, היא שפת העולם. השפה שיש קשר בינה לבין העצמים. השפה נולדת מהעולם. הסברנו שגישה זו, רואה בשפה משהו מופשט ורוחני, שיש בה כוח לעצב תודעה מחודשת.

ההיבט על השפה כשפה יוצרת, היא גישה רוחנית יהודית. כלומר: להביט על השפה, כמהות מקודשת. וכלי רוחני שבכוחה לעצב תפיסת עולם. גישה זו, מלמדת את האנושות, לשמור על קדושת השפה. ולהשתמש בשפה ככלי רב עוצמה לתודעה חיובית. בכך נוכל לומר: **העולם נברא בלשון הקודש. הכוונה שאכן היסודות בעולם נבראו מותאמים, ללשון הקודש שבחרו וקידשו חכמים בדורות שאחר כך.**

כוונת חכמינו שרק בלשון קודש יש קשר בין המסומן והמסמן. כמו כן: אדם הראשון ואברהם אבינו. השימוש שלהם בשפה, הייתה כשפת אנשי מקומם. אמנם בניגוד לשאר העמים ששימשו בשפה **כאמצעי כשפה מתארת.** הם הניחו את היסודות **לשפה יוצרת.** אם במונח הפשוט ששימרו את הלשון בקדושה. ואם במונח עמוק יותר. שארגו ברוח אלוקי החופפת עליהם, את יסודות לשון הקודש. כעין שאמרו קיים אברהם כל התורה כולה עד שלא ניתנה [ראה: רבי

קיצור: רבותינו הפליגו מאוד **במעלת לשון הקודש**. כשפה שבה נברא העולם. ובה ניתנה תורה. ושהיא שפתם של היהודים מקבלי התורה. ושראו לכל אב ללמוד את בנו בלשון הקודש. ומי שקבוע בארץ ישראל ומדבר בלשון הקודש **מובטח לו שהוא בן עולם הבא**.

לפי תורת הסוד. האותיות הם אבני הבנין שמהם נברא העולם. צורת האותיות. ודרך הגייתם. מקפלים בתוכם את כל סודות התורה.

מעלתה של **שפת** לשון הקודש מעל שאר השפות. היא בעיקר ברובד של **השפה היוצרת**. ברובד זה, אכן לשון הקודש מייצרת את היקום יש מאין. והיא מעצבת את התודעה של האדם באמצעות האותיות והשפה. לעומת זאת, ברובד של **השפה המתארת**. מעלתה של לשון הקודש, בכך שהיא שפה שמורה ונקייה במשך הדורות. ובכך היא מתקדשת בעצם היותה שמורה בנקיות וקדושה.

חכמינו מפליגים במעלות האדם **כמדבר**. ושכך **יתרוננו על הבהמה**. יתרון זה אינו בא לידי ביטוי **בשפה המתארת**. שכן גם בעלי חיים מבטאים חווית פנימיות באמצעות הפה. **השפה היוצרת**: היא שפת השכל שמתווכת בין התודעה לבריאה כולה. היא השפה שיש בה **כח עליון**. ולפי בעלי הסוד **כח אלוהי שניתן לשנות בה סדרי בראשית**.

ג. סוגיות ההלכתיות, לאור שני רבדי השפה:

בכך נפתח לפנינו צוהר, להבנת חמשה סוגיות הלכתיות, סביב הצורך בשימוש ב**לשון הקודש**. במשנתם של רבותינו התנאים והאמוראים. הראשונים והאחרונים. א. אלו דברים נאמרים בלשון קודש. ואלו דברים נאמרים בכל לשון. ב. כתיבת ספרי תורה

6

יעקב רזנברג, מאמר הבסיס של לשון עברית. אוריאלי פרנק, מאמר באיזה שפה שוחח אברהם אבינו. הרב יהונתן ורמסר, בתוך המעיין גליון 242. עמוד 185 והלאה].

רבותינו הראשונים - החלק ההלכתי:

רבינו הרמב"ם עקבי בכל כתביו. לשלול את הקדושה העל טבעית מלשון קודש. ולבסס את שיטתו, שלשון הקודש נקראת **מקודשת**, אך ורק מפני שייחדו אותה לעם ישראל. נציין מספר הלכות ברמב"ם, ששורשיהם **בשפה המתארת**.

א. הרמב"ם [הלכות שבועות. פרק יא הלכה יד] מביא את דעת רבותיו. שאין משייעים את האדם אלא בלשון הקודש. הרמב"ם חולק על דבריהם בתוקף. כמובן שדברי רבותיו של הרמב"ם, מובנים במבט **השפה היוצרת**. כפי שהסברנו נדרים ושבועות הם מסמלים **שפה יוצרת**. ויש סברא לומר שצריכים לאמרם דווקא בלשון הקודש.

ב. הרמב"ם [הלכות קריאת שמע פרק ב הלכה י] פוסק. קריאת שמע שנאמרת בכל לשון, צריך אדם לדקדק בדקדק אותה לשון שקורא בה. **הראב"ד** תמה על הרמב"ם. הרי כל הלשונות הם פירוש ללשון קודש. ולא שייך לפרש את הפירוש. **הרמב"ם** בכך נאמן לשיטתו. כל הלשונות אינם פירוש ללשון הקודש. **בשפה המתארת** כל הלשונות הם **עצמאיים** ולא פירושים.

ג. הרמב"ם [הלכות נדרים פרק א הלכה טז] פוסק. לשון נכרים מועיל בנדרים, אף ללא הבנת המשמעות, בתנאי שייסיכמו אנשי המקום לשפה זו. לעומת זאת כינוי, אינו מועיל ללא הבנה. **הרמב"ם** נאמן לשיטתו, שכל הלשונות הם **עצמאיים** [סוגיא זו רחבה מאוד. ומתקשרת מאוד לשני הגישות בשפה. עיקרי הדיון הם: מחלקות רבי יוחנן וריש לקיש נדרים דף י. ובירושלמי שם. רמ"א יורה דעה סימן רז. חידושי רבי עקיבא איגור בשולחן ערוך שם. ביאור הלכה סימן סב].

רבותינו האחרונים. נוטים בדרך כלל בפסיקותיהם. לרומם את **לשון הקודש** לרום המעלה. כך גם בסוגיא זו. על אף שהשולחן ערוך [אורח חיים סימן סב] פוסק כדברי הרמב"ם. רבינו המשנה ברורה [סעיף קטן ד] מדגיש ומרחיב ביתרונה של **לשון הקודש**. רוח זו של **השפה היוצרת**. מובילה את ישראל בני נביאים. לקראת חזון הגאולה השלימה. של שלימות הדיבור והלשון.

בכל לשון, או רק בלשון הקודש. ג. הקורא בתורה ולא השמיע לאוזנו, האם יצא. ד. קריאת שמע בכל לשון, או רק בלשון הקודש. ה. הרהור כדיבור דמי, או לאו.

סוגיא ראשונה: דברים שנאמרים בלשון הקודש. המשנה במסכת סוטה¹⁷, מחלקת את המצוות שבדיבור לשני קבוצות. **א. מצוות שחייבים להיאמר בלשון הקודש. ב. מצוות שנאמרים גם בשאר לשונות.**

הדברים שנאמרים רק בלשון הקודש: מקרא ביכורים. חליצה. ברכות וקללות (בהר גריזים והר עיבל). ברכת כוהנים. ברכת כהן גדול. פרשת המלך. פרשת עגלה ערופה. משוח מלחמה. **הדברים שנאמרים בכל לשון:** פרשת סוטה. ווידוי מעשר. קריאת שמע. תפלה. ברכת המזון. שבועת העדות. שבועת הפיקדון.

ההבדל המהותי בין שני הקבוצות הוא: לשון הקודש היא השפה המשותפת של עם ישראל. שפת העם. לכך כאשר אדם פונה לזולתו בשם העם. או להיפך, שהוא פונה לעם, הוא משתמש **בשפה המאחדת ומגבשת את העם: לשון הקודש**. כל רשימת הדברים הנאמרים דווקא בלשון הקודש. הם דברים שנאמרים לציבור, או בשם הציבור. או נאמרים בהקשר של ישראל כעם. במקרא ביכורים, האדם מספר את סיפורם של ישראל בהיווצרותם כעם. בחליצה נקרא שמו בישראל.

בקבוצה השנייה, האדם פונה באופן אישי. בכך הוא רשאי להשתמש בכל שפה שיבחר, כיון שאמירה זו אינה אמירה של העם. או בשם העם. על אף שיש שסוברים שעדיין יש מעלה גם בהם בלשון הקודש, על פני שפה אחרת. בכל זאת השפה אינה מעכבת.

דברים אלו מובנים בבהירות לפי מה שהסברנו. **מבין השפות, רק לשון הקודש היא שפה יוצרת.** כיון שבאמצעות אותיותיה. ודרכי הגייתה. נברא העולם. כאשר אדם פונה לעם, הוא בעצם מתכוון באמצעות דיבורו **ללכד את העם בדבריו**. בעצם ההקראה, הוא מחבר לוכד את העם באמצעות השפה המלכדת: **שפת לשון הקודש**¹⁸.

למשל: **מקרא ביכורים**. חכמינו במשנת מסכת ביכורים¹⁹, מרבים לתאר את השמחה ההמונית, שנהגה בזמן העלאת הביכורים לירושלים. הסיבה לכך: מצוות ביכורים מתקיימת בהבאת **ראשית פרי האדמה**. הבאת ראשית פרי האדמה למקדש, יוצרת חיבור בין: העם, האדמה, המקדש. לכך האדם המביא ביכורים קורא את פרשת **ארמי עובד אבי**. פרשה זו מספרת את סיפור העם ושורשיו. ויוצרת חיבור בין הפירות, העם, והמקדש. לפיכך היו הבאת הביכורים מלוות בחגיגות ההמון, כיון שמהות הביכורים, חיבור העם והמקדש. לפיכך: **מקרא ביכורים בלשון הקודש**.

סוגיא שנייה: כתיבת ספרי תורה. במשנה מסכת מגילה²⁰ שנו רבותינו: **אין בין ספרים לתפילין ומזוזות. אלא שהספרים נכתבין בכל לשון. ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית.** הרי

6

¹⁷ דף לב.

¹⁸ ראה: מאמרו של הרב קלמנס. בענין ואלו דברים סוטה דף לב.

¹⁹ פרק שלישי.

²⁰ דף ח.

שדעת תנא קמא שניתן לכתוב ספרי תורה בכל שפה. ודעת רבן שמעון בן גמליאל, שלא ניתן לכתוב ספרי תורה אלא בלשון הקודש. או בשפה היונית.

רבתינו הראשונים מבארים²¹: במתן תורה, קבל משה רבנו את התורה בלשון הקודש. נחלקו רבותינו²² האם התורה ניתנה **אך ורק בלשון הקודש**. או שניתן רשות למשה רבנו, לכתוב את התורה בכל שפה שהיא. זו היא המחלוקת האם **כל התורה בלשון הקודש נאמרה, או בכל לשון נאמרה**. אין ויכוח על **עצם נתינת התורה**. אלא על הרשות לכתוב וללמד את התורה בכל לשון.

מחלוקת זו נוגעת לעיקר קדושת הספר תורה. במספר מישורים. האם מטמא את הידיים²³. קריאה בציבור, האם דווקא בלשון הקודש²⁴. האם יש בה קדושה, לענין גניזה²⁵. והאם מקיימים בה מצוות תלמוד תורה²⁶.

שני גישות אלו. מקבילים לשני רבדי השפה. **המופשט. והמוחש**. כאשר הקדוש ברוך הוא נתן את התורה בהר סיני. התגלו כל ממדי הקדושה. ולכך: התורה ניתנה בלשון הקודש. הן וברובד המופשט. והן ברובד המוחש. **בשפה מתארת. ובשפה יוצרת. בלשון הקודש דווקא**. אחרי מעמד הר סיני. לימוד התורה וקיום המצוות. ממשיכים את ההתגלות האלוקית של נתינת התורה. בהתגלות נמשכת זו, נחלקים רבותינו. האם גם אז נדרשים אנחנו להתגלות כל הממדים: המופשטים והמוחשיים. ולכך **כל התורה בלשון הקודש נאמרה**. או שדי לנו בהתגלות הרובד המופשט. **השפה המתארת. בכל לשון נאמרה**²⁷.

הסוגיא השלישית: האם צריך להשמיע לאוזנו. שנינו במשנתנו במסכת ברכות²⁸: **הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, יצא, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: לא יצא**. רבותינו האמוראים בתלמוד, דנו בטעמי מחלוקתם של רבי יהודה ורבי יוסי. ומבארים שהם נחלקים, כיצד לפרש את הדרשה **שמע בכל לשון שאתה שומע**.

רבינו הרשב"א מבאר²⁹: רבותינו התנאים נחלקים במהות המושגים **הרהור ודיבור. רבי יהודה סובר:** הרהור והדיבור הם חטיבה אחת. גם הרהור מתקיים באמצעות אותיות. שלבסוף האדם הוגה בפיו את אותם אותיות שצוירו במוחו. **רבי יוסי סובר:** הרהור ודיבור הם שני אוטונומיות. הרהור מתקיים במחשבה מופשטת, בלי שימוש באותיות. רק בשלב הדיבור האדם יוצר אותיות ושפה כדי לבטא את כוונתו.

לכך סובר רבי יהודה: שגם כשאדם לא משמיע לאוזנו הוא יוצא ידי חובתו. שכן כבר בשלב המחשבה, מתרחש אקט של אותיות שפה ודיבור. די בדיבור כזה כדי לצאת ידי חובה. **לעומת זאת סובר רבי יוסי:** שאם האדם אינו משמיע לאוזנו, הוא אינו יוצא ידי

6

²¹ תוספות במסכת סוטה דף לג: בשם רבינו חננאל. ראה: ריטב"א מגילה דף ח:.

²² ברכות דף יג. מגילה דף יז: סוטה דף לג.

²³ מגילה דף ט.

²⁴ רש"י ברכות דף יג.

²⁵ הריטב"א בברכות דף יג. והפנ"י. וראה בתוספות סוטה לג: בשם ר"ח.

²⁶ הראב"ד בברכות דף יג.

²⁷ ראה: ברכת ראובן שלמה למסכת מגילה סימן טז. ביאור הדברים כפי שנכתב בפנים.

²⁸ דף טו.

²⁹ חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף טו.

חובתו. שלב המחשבה מופשט ולא מוחשי. שלב זה הדיבור עדיין לא נוצר, ולא קיים בעולם³⁰.

ביאור הדברים: כפי שהסברנו, שני רבדים יש בשפה. **שפה מתארת. שפה יוצרת.** שני השפות הם שני שלבים, שמתרחשים בתודעת האנושות. **לרבי יהודה:** הרובד הנצרך לקיום המצוות הוא רובד של **השפה המתארת.** שלב שהאדם חווה חוויה אישית, כבר בשלב זה קיימים בתודעת האדם, אותיות ושפה. שהם יבואו לידי ביטוי כאשר האדם ישתף את מחשבותיו לזולתו. **לרבי יוסי:** הרובד הנצרך לקיום המצוות, הוא הרובד של **השפה היוצרת.** שלב שהאדם חווה חוויה קולקטיבית באמצעות השפה. חוויה זו אינה קיימת בהרהור, אלא נוצרת יש מאין באמצעות השפה. בעצם כך שמשמיע לאוזניו הוא יוצר תודעה חדשה של השפה היוצרת.

הסוגיא הרביעית: קריאת שמע בכל לשון. שנו רבותינו בברייתא במסכת ברכות³¹: **תנו רבנן, קריאת שמע ככתבה, דברי רבי. וחכמים אומרים, בכל לשון.** רבותינו האמוראים מקשרים את מחלוקתם למחלוקת שכבר ראינו למעלה, האם: **כל התורה בלשון הקודש נאמרה, או בכל לשון נאמרה. רבי סובר:** כל התורה בלשון הקודש נאמרה. לכך: גם קריאת שמע בלשון קודש. **חכמים סוברים:** בכל לשון נאמרה.

כפי שהסברנו למעלה. שני גישות אלו. מקבילים לשני רבדי השפה. **המופשט. והמוחש.** כאשר הקדוש ברוך הוא נתן את התורה בהר סיני. התגלו כל ממדי הקדושה. ולכך: התורה ניתנה בלשון הקודש. הן וברובד המופשט. והן ברובד המוחש. **בשפה מתארת. ובשפה יוצרת. בלשון הקודש דווקא.** אחרי מעמד הר סיני. לימוד התורה וקיום המצוות. ממשיכים את ההתגלות האלוקית של נתינת התורה. בהתגלות נמשכת זו, נחלקים רבותינו. האם גם אז נדרשים אנו להתגלות כל הממדים: המופשטים והמוחשיים. ולכך לרבי: **כל התורה בלשון הקודש נאמרה.** או שדי לנו בהתגלות הרובד המופשט. **השפה המתארת.** ולכך לחכמים: **בכל לשון נאמרה**³².

בכך מתקשר היטב, המשך הדיון האמוראי בסוגיא. שם האמוראים מקשרים את מחלוקת רבי וחכמים, שאף נחלקו במשמעות הדרשה שיש לדרוש מתיבת **שמע.** לרבי: **שמע, השמע לאוזניך מה שאתה מוציא מפיך.** לרבנן: **אף אם לא השמיע לאוזנו יצא.** תלייה משתלבת היטב עם ביאורנו. כפי שהסברנו בסוגיא הסמוכה: **דעת רבי יהודה:** שאין הקורא צריך להשמיע לאוזנו. הסברנו שהטעם לכך: לפי שגם הרהור מתקיים באמצעות אותיות. וההרהור כבר מקיים רובד מסוים של דיבור. לעומת זאת **דעת רבי**

6

³⁰ הצגת הסוגיא כפי שבארנו בפנים, תלויה בפרשנות ארוכה בסוגיות החופפות. בדפים יג. טו. דף כ: ודף כב. רבותינו מאריכים ליישב את הסוגיות והמושגים הסותרים בכמה דרכים. בפרט בשיטת הרמב"ם שפוסק **הרהור כדיבור** (ראה להלן). נציין כמה מן האחרונים. ובסופו נציג את תמצית דרכנו שהבאנו בפנים.

פני יהושע ברכות דף טו. **קהילות יעקב ברכות** סימן ו. **שו"ת שיח משה** קראוס סימן א. הרב **פנחס מילר** בקובץ אורות בין הזמנים עמוד שכט. כפי שכתב **טל חיים** **מסכת ברכות** בסוגיא דהרהור כדיבור: אחרי כל התירוצים, עדיין ניכר קושי של אי תיאום בין הסוגיות שדנים במושגים חופפים. במהות הרהור: **שאגת אריה** סימן ז. **רש"ש שבת** דף מ: בתוספות. **תהילה לדוד אורח חיים** סימן סב סעיף ד אות ג. **חזון איש אורח חיים** סימן יד סעיף קטן א. ובסימן כט סעיף קטן ח כותב להיפך. הדרך שכתבנו בפנים: כל המחלוקות נעות בציר משותף.

³¹ דף יג.

³² ראה: **ברכת ראובן שלמה למסכת מגילה** סימן טז. ביאור הדברים כפי שנכתב בפנים.

יוסי: שהרהור הוא מחשבה מופשטת ללא אותיות. וכל עוד שלא הוציא מפיו והשמיע לאוזנו, עדיין לא נוצר תהליך של דיבור בכלל.

רבי שסובר **תורה בלשון הקודש נאמרה**. סובר ששפת התורה והמצוות היא **שפה יוצרת**. לכך דעתו של רבי: **קריאת שמע ככתבה**. אך חכמים סוברים **תורה בכל לשון נאמרה**. סוברים ששפת התורה והמצוות היא **שפה מתארת**. לכך דעת חכמים: **קריאת שמע בכל לשון**.

הסוגיא החמישית: הרהור כדיבור. בתלמוד במסכת ברכות נחלקו רבותינו האמוראים. **דעת רבינא:** הרהור כדיבור. **דעת רב חסדא:** הרהור לאו כדיבור. רבותינו מאריכים לדון ולהשוות, דיון זה לעומת שאר סוגיות הש"ס העוסקים בהרהור הלב³³.

כפי מה שהסברנו בסוגיות הקודמים. הוויכוח אודות הרהור, נעוץ בהבנת תפקיד השפה והדיבור. במבט **השפה המתארת:** הרהור מתקיים באמצעות ממד זעיר של דיבור. במובן זה הדיבור הוא שלב הגמר של הרהור. במבט כזה אכן **הרהור כדיבור דמי**. במבט **השפה היוצרת:** הרהור מתקיים בממד מופשט וציורי, ללא אותיות ומרכבי שפה. במובן זה, הדיבור יוצר יש מאין, ומעצב תודעה חדשה. במבט כזה הרהור **לאו כדיבור דמי**³⁴.

6

³³ ראה: הערה 30.

³⁴ נספח: מחמת האריכות, לא דנו בפנים, אלא בסוגיות העוסקים בדיני התורה והמצווה. להשם השלמת היריעה. נציין את היחס של השפה. בשאר דיני התורה הקדושה. יש להקדים. כפי שהסברנו שתי רבדים יש בשפה. **מתארת. יוצרת**. במבט על השפה כמתארת: עיקר רובד הדיבור היא **תיאור החוויה האישית**. במבט על השפה כיוצרת: עיקר רובד הדיבור היא **חיבור התודעה לחוויה קולקטיבית**.

השפה המתארת: המשקל של הדיבור עצמו, שולי ביחס לכוונה. **בשפה היוצרת:** המשקל של הכוונה, שולי ביחס לדיבור עצמו.

בפירוט נרחב יותר. ניתן לפצל את השפה המתארת והיוצרת לארבעה. כלומר: גם **בשפה המתארת**, יש ממד מסוים של **יצירה**. על אף שעיקר מהות הדובר לתאר את החוויה הפרטית שלו. בכל זאת אחרי ביטוי המילה בפה, נוצרים משמעויות נלוות. כמו להיפך. גם **בשפה היוצרת**, יש ממד מסוים של **תיאור**. על אף שתודעת הדובר נוצר בעקבות הדיבור. בכל זאת קיים בתודעה של האדם חוויה אישית משלו.

בכך נוכל לדרג ארבעה רבדים. במהות הכוללת של השפה: א. דיבור מתאר. ב. דיבור יוצר בעקבות התיאור. ג. דיבור מתאר בעקבות היצור. ד. דיבור יוצר.

הדיבור בתורה מתחלק לארבעה דרגות. א. דיבור בנדרים ושבעות. ב. דיבור בתרומה ומעשר. ג. דיבור בקידושין וגיטין. ד. דיבור בקנינים. בסוף נשווה את הדיבור בתפילה לעומת ארבעה דרגות אלו. נוכל למצוא השוואה בין ארבעה דרגות הדיבור. לבין ארבעה רבדי הדיבור שפרטנו.

א. דיבור בנדרים ושבעות: הדיבור יוצר את הנדר. לכך שפתה של נדרים היא **שפה יוצרת**. וכשאין משמעות הנדר כפי שיש בלבו של הנודר, אין שום חלות נדר. משקל כוונותיו של הנודר, **שוליים ביחס לדיבור** שהוציא הנודר בפיו.

הדיבור בנדרים, משמשת את רבותינו, להדגים את כח הדיבור של האדם. שבאמצעות המילים הוא **יוצר יש מאין**. ועוד, שהוא מחיל קדושה ממשית באמצעות השפה. זו השפה הרוחנית הקדושה של השפה היוצרת.

ב. דיבור בתרומות ומעשרות: הדיבור כמו בנדרים ושבעות, גם הדיבור בתרומות ומעשרות הוא דיבור יוצר. אמנם קיים הבדל בין הרמה הנדרשת לשפה היוצרת, בין הנדרים לתרומות ומעשרות. בתרומות ומעשרות די לנו במחשבת התורם. לעומת הנדרים שנדרשת לה דיבור. אלא שהמחשבה של תרומות ומעשרות, אינה מחשבה של גילוי לב. אלא מחשבה אקטיבית ופועלת. כלומר: התורם חייב לחשוב, ולצייר במוחו את המילים: הרי זה תרומה. הרי זה מעשר. מחשבה של כוונת הלב לא תועיל. ההסבר לכך. תרומות ומעשרות חלים באמצעות השפה. אלא שהחלות של תרומות ומעשרות הם בממד עדין יותר מנדרים. בעוד שהנדרים חלים בממד חיצוני יותר. לכך הם צריכים אמירה חיצונית.

קיצור: רבותינו התנאים והאמורים, נחלקו בהרבה סוגיות השי"ס: **האם שפת התורה והמצוות, הם דווקא לשון הקודש**. או שגם שאר לשונות מועילים. מוצא המחלוקת, נובע משני גישות חלוקות, בדבר שפת התורה והמצווה. האם שפתה: **שפה המתארת**. מהפנים לחוץ. מנקודת החוויה האישית של האדם. או **שפה יוצרת**. מהחוץ לפנים. מהנקודה הקולקטיבית של עם ישראל המאוחד.

כמו כן. רבותינו חלוקים במעמד ההרהור. האם ניתן לראות בהרהור כרובד התחלתי של דיבור. או לא. מוצא הוויכוח: האם השפה הדומיננטית היא השפה המתארת או היוצרת. **בשפה המתארת**: ההרהור הוא רובד זעיר של דיבור. **בשפה היוצרת**: ההרהור מופשט וציורי. ושלב טרם יצירת תודעה המתחדשת באמצעות הדיבור.

ד. דיבור בגלות. במשנת רבינו השפת אמת:

רבינו השפת אמת בספרו, במשך כל פרשיות ספר שמות, שעוסקות, בסיפור גלות בני ישראל במצרים וגאולתם. מאריך לבאר ולהרחיב את המושג, שמוטבע **בוהר הקדוש**³⁵ בשם **גלות הדיבור**. השפת מבאר, משמעות הדיבור, עמוקה מכך שהיא שפה. **דיבור מהותה הנהגה**. הדיבור מהוה הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולם. וכאשר דרכי הבורא יתברך בעולמנו מסותרים בדרכי טבע, זוהי **גלות. גלות הדיבור**.

לשם הבנת הענין, השפת אמת מקדים בדברי סבו **רבינו החידושי הרי"ם**. **עשרה מאמרות. עשרת המכות. עשרת הדברות. ענין אחד הם**³⁶. מבאר השפת אמת: העולם

6

פיזית. התרומות ומעשרות חלים **בממד פנימי יותר**. רוחני. לממד זה מספיק מחשבה יוצרת. לכך: מחשבת התורם באמצעות השפה, יוצרת חלות תרומות ומעשרות באמצעות השפה המחשבתית. נוכל לתאר את הדיבור בקידושין וגיטין: **כדיבור מתאר בעקבות היצור**. כלומר: האדם חייב להשתמש בשפה ואותיות היוצרים. אך די לו לחשוב בהם בחוויה האישית שלו. ואין צורך להגות את האותיות בפיו.

ג. **דיבור בקידושין וגיטין**: הדיבור נצרך כדי לחזק את דעתם של הבעל והאשה. כלומר: הדיבור אינו נצרך **בעצם הדיבור**. אלא שהדיבור מהוה יכולת **לגבש ולייצב את דעתו של האומר**. בקידושין וגיטין, אף שיש אומדנא דמוכח, זה לא יועיל, בניגוד לשאר הקנינים.

נוכל לבאר את הדברים לפי הרובד השלישי של הדיבור: **דיבור יוצר בעקבות התיאור**. כאשר הבעל והאשה משתמשים בדיבור. זה **יוצר ומגבש** את התודעה שלהם עצמם. זהו השלב שגם ברובד **המתאר**, מתגלה רובד של **יצירה**.

ד. **דיבור בקנינים**: הדיבור הקניני כל מהותו, לתאר את חווייתו של המקנה. אם יש לנו אפשרות לדעת את כוונת המקנה ללא דיבור ושפה. כגון: אומדנא ברורה שכך רצונו. הרי זה קנין גמור. זו **שפה מתארת**. שפה שאין בה כלום אלא ביטוי לחוויה האישית. דיבור כזה אין בה קדושה. ואין בה סגוליות. אלא אמצעי חושי לבטא מהפנים לחוץ.

הסברנו את ארבעה סוגי הדיבור בתורה. כמקבילים לארבעה רבדים בדיבור. **מהשפה המתארת**: שרובה חולין. ועד **לשפה היוצרת**: שכולה קדושה [ראה: אב בדעת, וינרוט. עמוד 199 והלאה].

כאשר נרצה לדרג את התורה והמצווה **ביחס לשאר דיני הדיבור בתורה**: שני הרבדים קיימים בה. א: בתפילה האדם **מגלה מצפונו לכו לפני אלוהיו**. לכך הוא משתמש **בשפה מתארת**. בתפילה זו, המילים שוליים ביחס לכוונה. ב: בתפילה האדם גם **משפיע על העולם בעצם תפילתו**. לכך הוא משתמש **בשפה היוצרת**. בתפילה זו, הכוונה שולית ביחס למילים.

נוכל לעשות שלום בין כל המחלוקות סביב חובת השימוש בשפה. או בשפת לשון הקודש. ולהסביר: שכל גישה שונה מחברתה במטרת התורה והתפילה. כך שכל אחת מהם מתארת רובד וממד שונה בתפילה.

³⁵ חלק ב דף כה:

³⁶ ראה: פסיקתא רבתי פרשה כא. זוהר הקדוש חלק ג דף יא:

נברא **בעשרה מאמרות**. מאמר ענינו, דיבור שאינו מבורר. בראשית הבריאה לא היה דבר השם מבורר. לכך לא מופיע בבריאת העולם בפסוקים **וידבר אלוקים**. אלא **ויאמר אלוקים**. גם הקדוש ברוך הוא פונה לאדם הראשון בלשון **אמירה ולא בדיבור**.

מה הבדל יש בין אמירה לדיבור. **אמירה**: היא שימוש בשפה כביטוי. המדבר **אומר** ומגלה את מחשבותיו. **שפה מתארת**. **דיבור**: היא שימוש בשפה כפועל ויוצר. המדבר **מנהיג** באמצעות דבריו. **שפה יוצרת**. כאשר הקדוש ברוך הוא בורא את העולם **בעשרה מאמרות**. שני רבדים יש בהם. **רובד של אמירה**: הבריאה נוצרה, כתוצאה מאמירת אלוקים. **רובד של הנהגה**: הבריאה מונהגת באמצעות הדיבור האלוקי, הנמצא בהווה ומנהיג את הבריאה.

עשרה מאמרות בשעת בריאת העולם. נבראים כתוצאה **ממאמרו** של הקדוש ברוך הוא. אבל עדיין לא התגלה בעולם הרובד של **דיבורו של הקדוש ברוך הוא**, שהיא, הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולם, בתוך הטבע הקיים. ואכן כך, כאשר בני ישראל יורדים למצרים. פרעה מתכחש **להנהגת** האלוקים בתוך הטבע. **הדיבור המנהיג** בגלות. **אנוס על פי הדיבור**. הקדוש ברוך הוא מכה במצרים **עשרה מכות**. המכות הם התגלות **על טבעית בתוך הטבע**. באמצעות **הדיבור היוצר**. בכך העולם משתלם בכל ממדי הדיבור. ובני ישראל מקבלים **עשרת הדברות**. **בלשון הקודש**³⁷.

כאשר בני ישראל נמצאים בגלות מצרים, משה רבנו נעשה **ערל שפתים**. כלומר: הדיבור המנהיג, היוצר, חסום, ואינו מתגלה. שפת התורה מכוסה. רק אחרי גאולת מצרים נאמר במדרש על משה **כיון שזכה לתורה, נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים**³⁸. זה הדיבור שנגאל והתגלה. והנהיג את ישראל באמצעות דיבור של תורה.

גלות הדיבור המנהיג, בא לידי ביטוי **בדיבור לשון הרע**³⁹. כאשר אדם דובר רע על זולתו, הוא פוגם בשני רובדי השפה. **בשפה המתארת**: היא משחית את נפשו, ומגלה את מצפונו הרשע שבתוכו. **בשפה היוצרת**: היא יוצר מציאות של רוע בעצם הדיבור. כתוצאה מלשון הרע, השפה היוצרת מנהיגה מציאות של רוע. ובני ישראל נכנסים לגלות⁴⁰.

חג הפסח, הוא החג שחוגגים בו את **גאולת הדיבור**. **הדיבור המנהיג**. **הדיבור היוצר**. לכן כל מצוות ליל הסדר הם בפה. שתייה ושירה. חג הפסח בה להשריש במועדות של בני ישראל, שמהות עבודתם, לגלות את **דבר השם** בתוך הטבע. **פה סח**⁴¹.

6

³⁷ השפת אמת מתייחס לכך. שכבר אצל נח. ואברהם מצאנו לשון **וידבר אלוקים**. והוא מסביר. שכבר בדורות שקדמו למתן תורה. התחילו אבותינו בבירור **הנהגת הדיבור**. **אולם גמר ותיקון הדבר נעשה רק בזמן יציאת מצרים**. וקבלת התורה.

רבינו השפת אמת: מוסיף על דברי רבינו החידושי הרי"ם: שבאמצעות גאולת מצרים **נתקנים עשרה לשונות של תפילה**, המבוארים **במדרש רבה דברים ב א**.

³⁸ **דברים רבה א א**.

³⁹ כפירוש רש"י על הפסוק **אכן נודע הדבר**. שמות ב יד.

⁴⁰ ראה עוד: **פתח ההגדה**, מרגלית. עמוד 253 והלאה.

⁴¹ בכתבי רבי נחמן מברסלב. יש אריכות סביב **גלות הדיבור**. חלק מהרעיונות, דומים תואמים לדברי השפת אמת, ולתוכן מאמר זה. נציין בקצרה.

הדיבור אינו מעשה האדם, אלא טבוע בבריאה. אותיות הם כמו אבנים, שבונים בהם את העולם. האדם צריך לחפש אחרי האותיות, ולהשלים בין כולם, ואז נבנה עולם שלם. האותיות כתובים בכל העצמים, הגשם מסתיר את האותיות, לכך הם בגלות. כשאדם מזדכך, הוא יכול להבחין באותיות, ואז

קיצור: שני רבדים יש במוצאות הפה. **אמירה**. **דיבור**. אמירה: גילוי מחשבות הדובר. **דיבור**: הנהגת האדם הדובר. אמירה: **שפה מתארת**. דיבור: **שפה יוצרת**.

בשעת בריאת העולם. נתגלה **מאמר** השם. שהוא **נורא** העולם. **בעשרה מאמרות**. אבל עדיין לא התגלה **דבר** השם. שהוא **מנהיג** העולם. במצרים, פרעה נלחם נגד הנהגת אלוקים בתוך הטבע. והקבי"ה **מנהיג** במצרים **עשרה מכות** על טבעיים, הממחישים את הנהגתו. ביציאת מצרים ומעמד הר סיני. הושלם התגלות ה**נהגת השם**, באמצעות **עשרת הדברות** שנתנו בלשון הקודש.

ה. הדיבור בעולם הקבלה. ובשפת הקבלה:

המלכות נקראת **דיבור**. שורש הבריאה במלכות ששם שורש כל ה**דברים**. מרכז בית המקדש נקרא **דביר**. שורש הדבר באות **ד'** שהיא רגל רביעית של המלכות. שורש המילה **ב"ר** התרחבות. התפשטות. כלפי חוץ. זה האות **ד'** שמתחברת ל**ב"ר** שנעשה מהם **דברים**⁴².

בפתח אליהו שבתיקוני זוהר כתוב: **מלכות פה. תורה שבעל פה קרינן**. שורש המלכות בפה של אדם קדמון. מקום הפה של אדם קדמון הוא מקום היחיד שנתקיימו הכלים בעולם העקודים. **משם שורש המלכות שמקושרת תמיד מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין**. ולכן נקראת המלכות **דיבור**. לפי ששורש התהוותה בנקודת הדיבור של **פה אדם קדמון**. ומשם שורש לכל ה**דברים שבעולמות התחתונים**.

הניגוד לאורות אוזן וחוטם שהם שניים. אורות הפה הם אחד. זו נובע מוכחה הגדולה של המלכות נוקביה דזעיר. שרק בכוחה יכולים הכלים דעקודים להשפיע. לפי שהיא מחבורת ממלכות דעתיק עד סוף דרגין. ונמצא שבפה גנוז סוד הייחוד. וזו מעלתה הגדולה של הפה. יתר על שאר אורות אוזן וחוטם. ולכך בעולם ה**ברודים** כוחה של המלכות לקיים עצמים. **לפי ששורש המלכות התחתונה ביותר ממלכות דאדם קדמון**. ניתן לומר לפי זה. ששורש **עולם הברודים**. בכח ה**דיבור של המלכות דאדם קדמון**.

לבאר כוחה של המלכות ביתר עומק:

בספר יצירה מבואר: **נעוץ סופן בתחילתן**. כלומר: המלכות נקראת: **כתר מלכות**. כלומר: הנקודה המרוחקת ביותר. מפעילה כוח נגדי עוצמתי להתחבר לנקודת המרכז. אב שיש לו בן בריחוק. הוא מחובר אליו ביותר. וכן להיפך. זו דרך אחת להבין את **נעוץ**

6

הוא בונה עמהם. בעולם רוחני יש רק אותיות. האדם צריך להתחבר לדיבור. להתגעגע לדיבור. האדם בעצמיותו הוא כמו בעל חי. כיון שהדיבור אינו נמצא בו, אלא צריך לחפשו בתוך הטבע. ראה עוד: איתמר אלדר, הדיבור ורבי נחמן.

הרעיון המרכזי אצל רבי נחמן. שהדיבור הוא **מציאות** קיימת מחוץ לאדם. וניתן לדבר עליו כאוטונומיה עצמאית. כשאדם מתרכז בדיבור ומכיר בו ככלי. הוא מתחבר באמצעות הדיבור. ומשתמש בו ככלי רב עוצמה. חוסר ההתבוננות במהות הדיבור. הופכת את הדיבור כמעשי בהמי לא כוונתי.

⁴² כמובן שיש קשר בין הדברים, ל**ר"ב אורות הידועים**. המסמלים את האורות שבחוץ.

סופן בתחילתן. וכוחה הגדולה של המלכות. שתמיד מחברת למלכות דעתיק. בכך המלכות היא תמיד כתר לכתר של העולם שמתחתיה⁴³.

מלבד זאת: הנקודה המרוחקת. או הנמוכה ביותר במבט של **יושר**. הוא קרוב בממד שונה של **עיגולים**. **לכן המלכות תמיד קרובה לעיגולים. כך שבאמצעותה נוצר חיבור מריש כל דרגין. עד סוף כל דרגין. שני בחינות הללו. הם אריכות של הנושאים: אור חוזר. רצוא ושב. מטי ולא מטי. וכל כיוצא באלו⁴⁴.**

אור הפה דאדם קדמון. הוא התגלות האלף השביעי. לפי שאז אשת חיל עטרת בעלה. והמלכות תעלה לרום מעלתה.

שני השפות **המתארת והיוצרת**. ששורשם בשני האורות שיש בפה דאדם קדמון. האור הראשוני שמשתלשל ובא, מאורות אוזן חוטם פה. זו שפה מתארת. לפי שבשפה זו האדם מתאר את החוויה האישית שלו. מתחילה בשכל האדם וגומרת בפה. אור כזה של הפה הוא האור הנמוך משרשרת האורות אח"ף.

האור השני. הוא התגלות הייחוד והתכללות זעיר בנוקבא, במלכות פה דאדם קדמון. משם מתגלה פנימיות מלכות דעתיק. זו שפה יוצרת. לפי שאז מתגלה כח הדיבור. כח המלכות שיוצרת יש מאין. לפי שבנקודת הדיבור והשפה, המכלות מתקשרת למקום הגבוה ביותר. וממציאה לאדם תודעה מחודשת⁴⁵.

זו היא דיבור של לשון הקודש שקדמה לעולם. וזו היא לשון הקודש של גאולה שגבוהה מהנהגת העולם הטבעי. בדיבור יש אפשרות להתחבר מהיש לאין. כיון שהדיבור מחובר מראש דרגין לסוף דרגין, והוא פועל במישור מקביל להוויית ההשתלשלות. על כן משקל הדיבור עצום כל כך. לברוא עולמות ולהחריבם, ביחס לא פרופורציונלי לשאר עצמים גשמיים⁴⁶.

רבינו האר"י ז"ל מגלה נפלאות⁴⁷. בעומקי היקף גלות מצרים והשלכות שלה. **מצרים היא מצר ים**. הים עולה **חמישים**, כנגד **חמישים שערי בינה**. פרעה מצר לחכמה להתלבש במ"ט השערים התחתונים שבבינה. **פרעה כנגד העורף**, הוא מצר לחכמה שלא תוכל לרדת בצוואר להתלבש ברבדים התחתונים. שם **אלה"ם** היא השם שלחמו בו משה

6_____

⁴³ סוגיא נוספת שקשורה: בזמן יציאת האורות לחוץ, וחזרתם לפה דאדם קדמון. הרי שכל אור נכנס בכלי שגבוה ממנו. כגון החכמה בכלי הכתר. ומבואר ברמח"ל **שאר הכתר נשאר בפה אדם קדמון**. וזה משתלב עם ההבנה שבעצם בפה דעקודים, **המפגש בין כתר למלכות**.

⁴⁴ בכתבי חב"ד. ישנה אריכות גדולה בהשראת אדמו"ר הזקן. לבאר ענין **נעוץ סופן בתחילתן**. על פי הכלל **שככל שהמקום נמוך, כך צריך אור גדול יותר להחיותו**. כלל ברזל זה שזור לכל אורך משנת חב"ד. נסינו כאן לתאר את המושג ברעיון שונה כדי להמחיש את הדברים. כמובן שאין כאן שני הבנות רק דרכי הסבר.

⁴⁵ ראה: פתחי שערים אורות אח"ף דאדם קדמון. ופירושו של בלבבי משכן אבנה.

⁴⁶ מעתה מובן הייטב. אריכות אדמו"ר הזקן בכוחה של **דיבור מלכות לייצור יש מאין**. לפי שאכן המקום הראשון שבו התרחש בריאה ממשית מאין הוא **בפה דעקודים**. הסיבה שדווקא בפה דעקודים התרחש בריאה יש מאין. לפי שיש מקום המפגש הכי עוצמתי בין הבריאה לאין וסף. הייחוד הגניז בפומיה דאדם קדמון. בכך מובן **שדיבור היוצר** הוא הדיבור שמהווה את כל היקום מיש לאין בכל רגע. וזה הדיבור שאמר עליו הבעל שם טוב **לעולם השם דברך ניצב בשמים**.

לכך ראוה מדברת (כתובות דף ג.), מסמל את שיא הזיווג והחיבור. ובכך פתחנו שער להבנת הקשר בין ברית הלשון והמעור. כיון שהם ענין אחד. זה כוונת הזוהר והשפת אמת. שמה היה **ערל שפתיים כפשוטו**. כיון שערל הוא פגם הזיווג. שכתוצאה ממנה ניטל כח המדבר שבאדם ושברביאה.

⁴⁷ **שער הכוונות דרושי פסח דרוש א. שער רוח הקודש** תיקון ז.

ופרעה. פרעה מצר לשם אלהים מפריד שם י"ה ונשאר אלם. לכך היה משה כבד פה. כי אלהים הוא שם הטבע, שנותן כח הדיבור.

החסימה של פרעה. זו חסימת השפה היוצרת. כלומר: התגלות המלכות המשורשת בפה דאדם קדמון. זו היא הפה של משה רבנו שבתחילה היתה כבד פה כתוצאה מכוחו של פרעה. ובסוף נעשתה פה אל פה אדבר בו עד רום המעלות. זו היא עשרה מאמרות שגלו בעשרה מכות והתחדשו בעשרת הדברות. לפי שפרעה יוצר חסימת המעבר מהפה, וגילוי הנהגה עליונה מעל הטבע אלוהים, והתגלות השפה היוצרת של לשון הקודש והנהגה הניסית. גלות מצרים. המלחמה על הדיבור של משה. היא המלחמה של שני אורות הפה. אורות אח"ף. ואורות פנימיות אדמון קדמון ועתיק. זו גלותה וגאולתה של מצרים, נקודת המעבר בעורף ששם יושב פרעה.

קיצור: שני אורות יש בפה של אדם קדמון. אורות אח"ף: שם אורות הפה הם הנמוכים ביותר. כיון שהם באים לתרגם ולייצר הבל, מאורות אוזן וחוטם. זו שפה מתארת. את האורות שכבר נוצרו טרם הגיעו לפה ונעשו הבל.

אורות פה אדם קדמון: אורות הפה היחיד, מייצר אור עתיק שמחבר את כל הדרגות. זו אור הדיבור מלכות. זו שיוצרת יש מאין וכוחה לגלות את הרובד הפנימי של דיבור. זו שפה יוצרת.

פרעה שבעורף. פרעה דקליפה. מונע התגלות אורות הפה בעולמות נקודים וברודים. זו כניסה למיצר הגרון של מצרים. פרעה מונע התגלות עשרה מאמרות ועשרת הדברות. שהם דיבור היוצר שפת לשון הקודש. משה רבנו הדעת, שעומד כנגד עורף של פרעה. נעשה כבד פה וכבד לשון. לפי שאין אורות הפה יכולים להתגלות. ולשון הקודש נשאר רק בשפה מתארת. אבל כשיוצאים בני ישראל מן המיצר. ופרעה לוקה בעשרה מכות. הפה של משה מאיר באורות פה דעקודים פנימיות אדם קדמון. אז משה פה אל פה אדבר בו.

הדיבור פועל במישור מקביל לסדר ההשתלשלות. כיון שהדיבור מחובר מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין. לכך עוצמת הדיבור גדולה מכל העצמים הנבראים. כיון שהיא מחברת את כל הממדים וההתפשטות לאין סוף. לכך צריך האדם לשמור פיו מאוד מאוד, ולסגל את כוחה העצום.

1. הדיבור בעולמם של יוסף ואחיו

כאשר קרבו ימיו של יעקב אבינו, נאמר בתורה הקדושה⁴⁸: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בָּנָיו. וַיֹּאמֶר, הֲאֶסְפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם, אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים. הַקְּבֹצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב, וְשִׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם. חַכְמֵינוּ דוֹרְשִׁים פְּסוּקִים אֵלֵינוּ⁴⁹: אלעזר בן אחוי אמר: מכאן זכו ישראל לקריאת שמע. מפרש רבינו השפת אמת⁵⁰: יעקב אבינו מסר לבניו את כוח הדיבור. כאשר יעקב אבינו מוסר לבניו את קריאת שמע, הוא בעצם מוסר להם את כוח הדיבור.

6

⁴⁸ ספר בראשית פרק מט פסוקים א ב.

⁴⁹ מדרש רבה פרשה צח פסקה ב.

⁵⁰ בראשית פרשת ויחי תר"ס.

כוח הדיבור שיעקב מוסר לבניו, היא כ"ב אותיות **לשון הקודש**. אותיות אלו מהווים את הבסיס והמפתח לכל הבריאה. לפי שבהם נברא כל העולם. והיא זאת שנקראת **שפה יוצרת**. שפה זו מדמה את בני ישראל למלאכי השרת, כיון ששפה זו, היא רוחנית אלוקית. וניתן לשנות בה סדרי בראשית. יעקב אבינו **מידתו אמת**. לכך גם שפתו **שפת אמת**. שפת האמת היא השפה הפנימית, האמיתית, שמתקשרת עם יסודות העולם. זו **שפת לשון הקודש**.

כוח הדיבור בשלימותו, ניתן לבני ישראל **במעמד הר סיני**. במעמד זה מתגלים **עשרה מאמרות** השורשיים שמתגלים **בעשרת הדברות**. בעשרת הדיברות, ניתן **השפה היוצרת** לשון הקודש לבני ישראל. שבאמצעותה הם מחוברים לפנימיות הבריאה. ולשפת האמת. כאשר הקדוש ברוך אומר לישראל **אנכי השם אלוקיך**, הוא מפתח את יכולת הדיבור היהודי⁵¹. ומפקיד ביד כל יהודי, כוח עוצמתי שנמסר בפיו. ומצפה שישמור על כוחו שבפיו. וישתמש בו **לשפת אמת**, דיבורים של תורה תפילה ומעשים טובים.

אלא שבכדי לשמר את **השפה היוצרת וקדושת לשון הקודש**. אדם חייב להתחבר בכל יום מחדש **לאנכי השם אלוקיך**, ואז הוא זוכה לדיבור לשון הקודש. חיבור זה מתקיים **בקריאת שמע** וקבלת עול מלכות שמים. לכך ניתנה קריאת שמע במתן תורה⁵². זו היא קריאת שמע שמסר יעקב לבניו. שלימות הדיבור.

השפה היוצרת, היא כוח הדיבור שבאמצעותה נברא ומתנהל העולם. בעצם ההיגוי של אותיות לשון הקודש, האדם פועל על העצמים שבבריאה. **בנדרים ושבועות** האדם **יוצר** איסורים חמורים **יש מאין** במוצא פיו. כשאדם נודר את עצמו מחפץ מסוים, בכוחו להפוך את החפץ **לאיסור נבילה**. מכאן, האחריות הגדולה של האדם לכל מוצא פיו. שכן ביד פיו להחיות או להרוג.

חכמינו מרבים להזהיר, את חומרת עוון לשון הרע ותוצאותיה. הסיבה לכך: כאשר אדם דובר רע על חברו, הוא חוטא בשני רבדי הלשון. **בשפה המתארת**: הוא מתאר לזולתו את הרוע הפנימי שלו עצמו, משחית את מידותיו, וגורם נזק למסופר. **בשפה היוצרת**: בעצם לשונו הוא מייצר רוע, חורבן, ומחלוקת. בעצם היגוי אותיות של גנות על יהודי. ניתן כוח משחית בטבע. כוח שמשרה, חורבן הבית. גלות. מיתה. ויסורים.

כאשר אדם משתמש במוצא פיו לדיבורי תורה וקדושה. דיבורים חיוביים. הרי **השפה היוצרת** שלו מתעצמת, ומקבלת כוח אלוקי מוכפל. דיבורים של פה שמור, מכוונים לשפה האמיתית **שפת אמת** של הבריאה. לכך יש בכוחו עוצמה רבה לשנות סדרי בראשית, ולשלוט על כ"ב אותיות הלשון. על זה רומזים הספרים **לא יחל דברו, ככל היוצא מפיו יעשה**.

מחלוקת יוסף ואחיו, שורשה בפגם הדיבור. לכן כתוב **ויבא יוסף דבתם רעה אל אביהם**. חכמינו מלמדים⁵³: שכל הצרות של יוסף הצדיק, נבעו מחטא לשון הרע. כמו

6

⁵¹ לכן כתיב בתהילים [פרק פא פסוק יא] **אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, הַמַּעֲלֶה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הַרְחֵב פִּיךָ וְאִמְלֵאֵהוּ.**

⁵² מדרש רבה דברים פרשה ב פסקא לא.

⁵³ מדרש תנחומא פרשת וישב פסקא ז.

כן, גם השבטים לא השיגו עדיין את שלימות הדיבור. כמו שהפסוק אומר **ולא יכלו דברו שלום**⁵⁴.

כאשר יוסף ואחיו נפגשים במצרים, הם מתוודים על חטאייהם, ועושים תשובה. גם יוסף עושה תשובה עמהם⁵⁵. אז הוסר מהם **פגם הדיבור**. לכן יעקב אבינו מנחיל להם סמוך לפטירתו את **דיבור לשון הקודש**. אמנם, אין יעקב אבינו מבאר להם את תוכן לשון הקודש ומהותו. לפי שעדיין לא הגיע זמנה של לשון הקודש להתגלות בעולם. ולא היה העולם מוכשר לקבל את קדושת לשון הקודש. עד שירדו בני ישראל להזדכך בגלות מצרים. ואז יקבלו את **שלימות לשון הקודש במעמד הר סיני**.

גלות מצרים נקראת **גלות הדיבור**. לפי שכל מהותה של גלות זו, לברר ולזכך את העולם, לקראת שילוב **לשון הקודש הכתב והמכתב**. העולם נברא **בעשרה מאמרות**. אך עדיין לא הפכו לדיבור רק **במעמד הר סיני בעשרת הדיברות**. לכן המנהיג של עם ישראל במצרים הוא **ערל שפתיים**. כיון שעדיין לא זכו לכוח הדיבור. כוח המנהיג. מהות גלות הדיבור, נעשה על ידי פרעה, המתכחש **להנהגת האלוקים** בתוך הטבע. הוא מכיר **בשפה מתארת, אך לא בשפה יוצרת, על טבעית**. משה רבינו המנהיג של עם ישראל, יחד עם הדיבור המנהיג נמצאים בגלות.

כאשר הקדוש ברוך הוא רוצה לגאול את ישראל **מגאולת הדיבור**. הוא פונה למשה רבנו. אך משה רבנו מסרב כיון שאין לו **דיבור, והוא ערל שפתיים**. הקדוש ברוך הוא משיב לו: **מי שם פה לאדם, או מי ישום אלם, או חרש, או פקח, או עור, הלא אנכי הוי"ה**. הקדוש ברוך הוא אומר למשה: **כוח דיבור של לשון הקודש נמצא בידי. הדיבור היוצר** הרוחני נמצא בידי. הגיע זמנו של הדיבור להיגאל. ואני עתיד למסור אותה לבני ישראל **באנכי הוי"ה**.

כאשר הקדוש ברוך הוא גואל את ישראל ממצרים. **הדיבור יוצא מגלות**. לכך התחילו ישראל **לשיר שירה**, שירה של שלימות הדיבור בלשון הקודש. במתן תורה נשלמה לשונו של משה רבנו בלשון הקודש. הקדוש ברוך מגלה בעולם טהרה של **דיבור לשון הקודש**. לפתע **משה ידבר והאלוקים יענו בקול**. קול של השפה היוצרת. לכך אמרו במדרש **כיון שזכה לתורה, נתרפא לשונו והתחיל לדבר דברים**⁵⁶. זה הדיבור שנגאל והתגלה. והנהיג את ישראל באמצעות דיבור של תורה.

כוח גדול זה, ניתן לבני ישראל לכל הדורות. ככל שאדם מתקשר **לשמע ישראל** שבקריאת שמע, כך הוא מברר את **לשונו הקדוש**. וכלל שלשונו מקודשת יותר. כך גדול כוחו שבפיו. כוח על טבעי **שעושה רושם גדול בשמים**.

קיצור: יעקב אבינו מוסר לבניו בשעת פטירתו פרשת קריאת שמע. פרשת קריאת שמע הכוונה **לכ"ב אותיות לשון הקודש**. כוחו העל טבעי של לשון הקודש **כשפה**

6

⁵⁴ חכמינו דורשים פסוק זה לשבח. שהם לא דיברו אחד בפה ואחד בלב. אלא שבמבט של **שפה יוצרת**. עצם הדיבור הטוב על רעהו, יוצר **תחושה חיובית**. בעצם זה שהשבטים לא יכלו לדבר עליו שלום, בשפה **יוצרת**. אלא נאלצו לחיות בשלום עם לבם. **בשפה המתארת**. זה אומר שעדיין לא הושלם תיקון הדיבור.

⁵⁶ **דברים רבה א א**.

יוצרת. נובע מכח **עשרה מאמרות ועשרת הדברות** שבהם נברא ונוסד הבריאה כולה. כוח זה נמסר לבני ישראל במעמד הר סיני. בפרט בדיבור **אנכי השם אלוקיך**.

יוסף ואחיו לא הגיעו לשלימות תיקון **הדיבור**, רק במצרים סמוך לפטירת יעקב אבינו. לכן רק אז יעקב אבינו מוסר להם את **סוד לשון הקודש**. אלא שגם אז יעקב אבינו מוסר אותה ברמז ולא במלואה. לפי שהעולם לא היה ראוי עדיין לקבל את קדשות לשון הקודש.

בגלות מצרים בני ישראל וכח הדיבור שלהם היה בגלות. לכן היה משה **ערל שפתיים**. רק בשעת יציאתם ממצרים, נגאל הדיבור היוצר, והתחילו לומר שירה. במתן תורה הושלם כח הדיבור של בני ישראל. **שנמצא בידם עד עצם היום הזה, לפעול בשמים**. למי ששומר פיו ולשונו. ומתחבר לשמע ישראל שבקריאת שמע.

ראשי הפרקים

א. שני רבדים יש בשפה. **שפה מתארת**. **שפה יוצרת**. **שפה מתארת**: משתמשת בשפה, כדי לתאר חוויה אישית של הצופה. **שפה יוצרת**: משתמשת בשפה, כדי לעצב הבנה קולקטיבית לתודעת הצופה.

ב. לדוגמא: אדם הצופה בעץ. חווה שני שלבים של צפייה. **תחילה** היא חווה גזע עבה ואיתן. בצבעים שונים. חווייתו זו האישית, רחבה ועמוקה וצירית. אך מופשטת. חוויה זו אינה באה לביטוי בהיגוי המילה **עץ**. **בשלב שני** הוא חווה **עץ**. שפירושה בשפה הקולקטיבית גזע איתן ועבה. עם תובנות מסודרות וקבועות בתודעה האנושית.

ג. **בשפה המתארת**: החוויה רחבה ועמוקה. אך דווקא משום כך: מופשטת, ולא אחדותית עם הצופה. **בשפה היוצרת**: החוויה ממוקדת. נקודתית. שטחית. אך דווקא משום כך: מוחשית, ואחדותית עם צופה.

ד. רבותינו הפליגו מאוד **במעלת לשון הקודש**. כשפה שבה נברא העולם. ובה ניתנה תורה. ושהיא שפתם של היהודים מקבלי התורה. ושראוי לכל אב ללמוד את בנו בלשון הקודש. ומי שקבוע בארץ ישראל ומדבר בלשון הקודש **מובטח לו שהוא בן עולם הבא**.

ה. **לפי תורת הסוד**. האותיות הם אבני הבנין שמהם נברא העולם. צורת האותיות. ודרך הגייתם. מקפלים בתוכם את כל סודות התורה.

ו. מעלתה של **שפת** לשון הקודש מעל שאר השפות. היא בעיקר ברובד של **השפה היוצרת**. ברובד זה, אכן לשון הקודש מייצרת את היקום יש מאין. והיא מעצבת את התודעה של האדם באמצעות האותיות והשפה. לעומת זאת, ברובד של **השפה המתארת**. מעלתה של לשון הקודש, בכך שהיא שפה שמורה ונקייה במשך הדורות. ובכך היא מתקדשת בעצם היותה שמורה בנקיות וקדושה.

ז. חכמינו מפליגים במעלות האדם **כמדבר**. ושבכך **יתרונו על הבהמה**. יתרון זה אינו בא לידי ביטוי **בשפה המתארת**. שכן גם בעלי חיים מבטאים חווית פנימיות באמצעות הפה. **השפה היוצרת**: היא שפת השכל שמתווכת בין התודעה לבריאה כולה. היא השפה שיש בה **כח עליון**. ולפי בעלי הסוד **כח אלוקי שניתן לשנות בה סדרי בראשית**.

ח. רבותינו התנאים והאמורים, נחלקו בהרבה סוגיות השי"ס: **האם שפת התורה והמצוות, הם דווקא לשון הקודש**. או שגם שאר לשונות מועילים. מוצא המחלוקות, נובע משני גישות חלוקות, בדבר שפת התורה והמצווה. האם שפתה: **שפה המתארת**. מהפנים לחוץ. מנקודת החוויה האישית של האדם. או **שפה יוצרת**. מהחוץ לפנים. מהנקודה הקולקטיבית של עם ישראל המאוחד.

ט. כמו כן. רבותינו חלוקים במעמד ההרהור. האם ניתן לראות בהרהור כרובד התחלתי של דיבור. או לא. מוצא הוויכוח: האם השפה הדומיננטית היא השפה המתארת או היוצרת. **בשפה המתארת:** ההרהור הוא רובד זעיר של דיבור. **בשפה היוצרת:** ההרהור מופשט וציורי. ושלב טרם יצירת תודעה המתחדשת באמצעות הדיבור.

י. שני רבדים יש במוצאות הפה. **אמירה. דיבור. אמירה:** גילוי מחשבות הדובר. **דיבור:** הנהגת האדם הדובר. **אמירה: שפה מתארת. דיבור: שפה יוצרת.**

יא. בשעת בריאת העולם. נתגלה **מאמר** השם. שהוא **בורא** העולם. **בעשרה מאמרות.** אבל עדיין לא התגלה **דבר** השם. שהוא **מנהיג** העולם. במצרים, פרעה נלחם נגד הנהגת אלוקים בתוך הטבע. והקב"ה **מנהיג** במצרים **עשרה מכות** על טבעיים, הממחישים את הנהגתו. ביציאת מצרים ומעמד הר סיני. הושלם התגלות ה**נהגת השם**, באמצעות **עשרת הדברות** שנתנו בלשון הקודש.

יב. שני אורות יש בפה של **אדם קדמון. אורות אח"ף:** שם אורות הפה הם הנמוכים ביותר. כיון שהם באים לתרגם ולייצר הבל, מאורות אוזן וחוטם. זו **שפה מתארת.** את האורות שכבר נוצרו טרם הגיעו לפה ונעשו הבל.

יג. **אורות פה אדם קדמון:** אורות הפה היחיד, **מייצר אור עתיק שמחבר את כל הדרגות.** זו אור הדיבור מלכות. זו שיוצרת יש מאין וכוחה לגלות את הרובד הפנימי של דיבור. זו **שפה יוצרת.**

יד. **פרעה שבעורף. פרעה דקליפה.** מונע התגלות אורות הפה בעולמות **נקודים וברודים.** זו כניסה למיצר הגרון של מצרים. פרעה מונע התגלות עשרה מאמרות ועשרת הדברות. שהם **דיבור היוצר שפת לשון הקודש.** משה רבנו **הדעת,** שעומד כנגד עורף של פרעה. נעשה כבד פה וכבד לשון. לפי שאין אורות הפה יכולים להתגלות. ולשון הקודש נשאר רק **בשפה מתארת.** אבל כשיוצאים בני ישראל מן המיצר. ופרעה לוקה **בעשרה מכות.** הפה של משה מאיר באורות פה דעקודים פנימיות אדם קדמון. אז משה **פה אל פה אדבר בו.**

טו. הדיבור פועל במישור מקביל לסדר ההשתלשלות. כיון שהדיבור מחובר מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין. **לכך עוצמת הדיבור גדולה מכל העצמים הנבראים.** כיון שהיא מחברת את כל הממדים וההתפשטות לאין סוף. **לכך צריך האדם לשמור פיו מאוד מאוד, ולסגול את כוחה העצום.** קיצור: יעקב אבינו מוסר לבניו בשעת פטירתו פרשת קריאת שמע. פרשת קריאת שמע הכוונה **לכ"ב אותיות לשון הקודש.** כוחו העל טבעי של לשון הקודש **כשפה יוצרת.** נובע מכח **עשרה מאמרות ועשרת הדברות** שבהם נברא ונוסד הבריאה כולה. כוח זה נמסר לבני ישראל במעמד הר סיני. בפרט בדיבור **אנכי השם אלוקיך.**

טז. יעקב אבינו מוסר לבניו בשעת פטירתו פרשת קריאת שמע. פרשת קריאת שמע הכוונה **לכ"ב אותיות לשון הקודש.** כוחו העל טבעי של לשון הקודש **כשפה יוצרת.** נובע מכח **עשרה מאמרות ועשרת הדברות** שבהם נברא ונוסד הבריאה כולה. כוח זה נמסר לבני ישראל במעמד הר סיני. בפרט בדיבור **אנכי השם אלוקיך.**

יז. יוסף ואחיו לא הגיעו לשלימות תיקון הדיבור, רק במצרים סמוך לפטירת יעקב אבינו. לכן רק אז יעקב אבינו מוסר להם את **סוד לשון הקודש.** אלא שגם אז יעקב אבינו מוסר אותה ברמז ולא במלואה. לפי שהעולם לא היה ראוי עדיין לקבל את קדשות לשון הקודש.

יח. בגלות מצרים בני ישראל וכח הדיבור שלהם היה בגלות. לכן היה משה **ערל שפתיים.** רק בשעת יציאתם ממצרים, נגאל הדיבור היוצר, והתחילו לומר שירה. במתן תורה הושלם כח הדיבור של בני ישראל. **שנמצא בידם עד עצם היום הזה, לפעול בשמים.** למי ששומר פיו ולשונו. ומתחבר לשמע ישראל שבקריאת שמע.

הרהורים ערב שובבי"ם ת"ת

איי איי הדיבורים. איי הדיבורים. הלב מתמלא בגעגועים. הדיבורים חגים סביבנו. אותיות הקדושות. פורחות באוויר. יעקב אבינו יורד בשלשלאות של ברזל מצרימה. נפשי יצאה בדברו. השבטים והאותיות יורדים לגלות מצרים. החרש והמסגר כבולים בשלשלאות של ברזל. איי פרעה. איי מצרים. הדיבורים הקדושים נטחנים בקושי השעבוד. המצרים מצליפים בגבנו. הלב דומע. והנפש נקרעת. אותיות אותיות אייכם. אל תרחקו מאתנו. אל תשאירו אותנו לבד.

האותיות מכים בלחיינו. ומעודדים את נפשינו העייפה. דיבורים קדושים. היי משנה. היי תוספתא. היי אביי. היי רבא. על כל אבן מאבני מצרים אנו חורטים בדם. אמר רבי עקיבא. אמר רבי מאיר. על כל מכה ומכה של מצרים. אנו שואגים כאריות. הניגון פורץ. והבערה ללהב יצאת. היי דיבורים קדושים. היי אותיות. אהבתי אתכם אמר השם. אנו מוסיפים אהבה על אהבה.

אנו פושטים צורה ולובשים צורה חדשה. צורה עליונה בדמותו של יעקב אבינו ששפתו אמת. התלמוד פתוח לפנינו ובת קול מפוצצת באוזנו הכונס צאן לדיר. איי הכונס צאן לדיר. שוכחים מכל מה שאנחנו יודעים. עולמות חדשים מתגלים הכונס צאן לדיר. המתיקות והעריבות של האותיות הקדושות. איי המתיקות. נאך איין מאל הכונס צאן לדיר. שוב ושב הכונס צאן לדיר. שירת הלויים פורץ מתוך הבית מדרש הבבלי. ואנו מתגוללים באהבה לאותיות הקדושות אמר רב פפא כאלומות אור בחושך אפילה.

הדיבורים הדיבורים. ביד אחד כינורו של דוד. וביד האחר משנה ותוספתא. כמו יהלומים בעולם נאבד. המה מאירים. המה מנגנים. האותיות שואבים אותנו לגלקסייה של אור. נהר דינור המטהר. אחים אהובים. רק נפתח לבבנו. והבת קול של הדיבורים יצלצלו באוזנינו מסוף העולם ועד סופו. איי אנכי הוי"ה אלוקיך אשר הוצאתיך. דיבור היוצר. דיבור המחפש. דיבור המשובב לב נפשי יצאה בדברו. ימי השובבי"ם מתגוללים עלינו. נאמץ לבנו באגרוף הברזל. לשעבד כל ישותנו לחומר ולבנים דקדושה. ההיילגער אותיות. הדיבורים הטהורים. האותיות של טל חיים מהר סיני. משה שפיר קאמרת, לעורר את האהבה העצומה 'משה' ויאמר הנני.